

На основу члана 4. став (1), тачка ц) Одлуке о оснивању комитета за управљање ваздушним простором Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине” бр. 75/16, 48/17, 32/20, 17/21 и 69/22), а у вези са чл. 21. став (3), 22. став (1) и 25. ст. (2) и (3) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“ бр. 39/09 и 25/18), Комитет за управљање ваздушним простором Босне и Херцеговине, на 72. сједници одржаној 08.11.2022. године, уз сагласност Министарства комуникација и транспорта Босне и Херцеговине број: 01-29-8-1121-41/22 од 27.10.2022. године, Министарства одбране Босне и Херцеговине број: 06-03-14-198-90/22 од 22.08.2022. године, Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине број: 1-1-04-93-18/22 од 10.10.2022. године и Агенције за пружање услуга у ваздушној пловидби Босне и Херцеговине број: 1-05-29-3-2741-2/22 од 16.08.2022. године доноси

**ПРОЦЕДУРА
ПРОМЈЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И СТРУКТУРЕ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА
У FIR САРАЈЕВО**

**Члан 1.
(Предмет)**

Овом Процедуром ближе се уређује начин и поступак промјене организације и структуре ваздушног простора Босне и Херцеговине у *Flight Information region (FIR)* Сарајево.

**Члан 2.
(Изузеће од примјене)**

- (1) Ова Процедура се не примјењује на промјену структуре и организације ваздушног простора у FIR Сарајево коју предлаже Министарство одбране Босне и Херцеговине.
- (2) Промјене структуре и организације ваздушног простора у FIR Сарајево из става (1) Министарство одбране Босне и Херцеговине координира са Комитетом за управљање ваздушним простором Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Комитет).

**Члан 3.
(Подношење захтјева за одобравање промјене организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево)**

- (1) Захтјев за одобравања промјене организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево уз процјену ризика подноси се Дирекцији за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине (у даљем тексту: ВНДСА).
- (2) Образац захтјева из става (1) овог члана и Упутство за процјену ризика садржани су у Додатку I који чини саставни дио ове процедуре.
- (3) Уз захтјев и процјену ризика из става (1) овог члана, подносилац захтјева доставља доказ о уплати административне таксе за захтјев и рјешење, у износу од 5,00 КМ и 15,00

КМ, у складу са инструкцијом ВНДСА која је објављена на службеној веб страници ВНДСА.

Члан 4.
(Разматрање захтјева)

(1) ВНДСА разматра захтјев и достављену документацију и уколико је потребно, подносиоцу захтјева оставља рок за допуну захтјева и/или достављање документације из члана (3) ове процедуре.

(2) Уколико ВНДСА утврди да је захтјев основан, исти заједно са документацијом доставља Агенцији за пружање услуга у ваздушној пловидби Босне и Херцеговине (у даљем тексту: ВНАНСА), која доставља мишљење да ли предложена промјена утиче на безбједност ваздушне пловидбе и пружање услуга у ваздушној пловидби.

Члан 5.
(Мишљење ВНАНСА)

ВНАНСА доставља ВНДСА мишљење из члана 4. став (2) на даље поступање.

Члан 6.
(Израда нацрта рјешења)

(1) ВНДСА разматра мишљење из члана 5. Процедуре и у складу са тим припрема нацрт рјешења.

(2) Нацрт рјешења, заједно са списом, доставља се Комитету на даљи поступак.

Члан 7.
(Препорука за давање сагласности)

Комитет разматра нацрт рјешења и достављени спис и даје препоруку ВНДСА за доношење рјешења о одобравању захтјева, уз сагласност Министарства комуникација и транспорта Босне и Херцеговине и Министарства одбране Босне и Херцеговине.

Члан 8.
(Одбијање давања сагласности)

(1) У случају да Министарство одбране Босне и Херцеговине и/или Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине не дају сагласност на нацрт Рјешења, Комитет организује посебну тематску сједницу узимајући у обзир разлоге недавања сагласности и поднесени захтјев, у сврху анализе разлога изостанка сагласности и давања препорука институцијама укљученим у поступак.

(2) У случају немогућности усаглашавања, Комитет обавјештава ВНДСА, која поступа у складу са законом којим се уређује управно поступање институција Босне и Херцеговине.

Члан 9.
(Доношење рјешења)

- (1) Уколико министарства из члана 7. ове Процедуре дају сагласност на препоруку Комитета, ВНДСА доноси рјешење о одобравању промјене организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево.
- (2) Рјешење из става (1) ВНДСА доставља подносиоцу захтјева и оригинатору, ради објаве у АИР.
- (3) Уколико министарства из члана 8. ове процедуре не дају сагласност, ВНДСА доноси рјешење о одбијању захтјева.
- (4) Подносилац захтјева има право жалбе на рјешење које доноси ВНДСА.
- (5) Рок за подношење жалбе је 15 дана од дана доношења рјешења.
- (6) Жалба се подноси путем ВНДСА Министарству комуникација и транспорта Босне и Херцеговине.
- (7) Код доношења рјешења по захтјеву из члана 1. ове процедуре ВНДСА поступа у складу са законом којим се уређује управно поступање Институција Босне и Херцеговине.

Члан 10.
(Ступање на снагу и објава)

- (1) Ова процедура ступа на снагу даном доношења.
- (2) Ступањем на снагу ове процедуре, престаје да важи Процедура промјене организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево број 01-29-8-110-21/17 од 27.11.2018. године.
- (3) Ова процедура се објављује у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ и на службеној веб страници Министарства одбране Босне и Херцеговине, Министарства комуникација и транспорта Босне и Херцеговине, ВНДСА и ВНАНСА.

**ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ
КОМИТЕТА**

Игор Пејић

Број: 01-29-8-1221-44/22
Сарајево, 09.11.2022. године

Adresa / Adresa / Address:
 Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine
 V Kozarske brigade 18 78000 Banja Luka, BiH
 Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине
 У козарске бригаде 18 78000 Бања Лука, БиХ
 Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation
 V Kozarske brigade 18 78000 Banja Luka, BiH
 Tel/TelPhone: +387 51 921 222, Fax: +387 51 921 520
 e-mail: bhdca@bhdca.gov.ba
 www.bhdca.gov.ba

Захтјев за одобравање промјене организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево¹

ДАТУМ:	
ПОДАЦИ О ПОДНОСИОЦУ ЗАХТЈЕВА	
Име и презиме:	
Адреса:	
Телефон:	
Факс:	
Имејл:	
ПОДАЦИ О СУБЈЕКТУ КОЈИ ЋЕ ОБАВЉАТИ АКТИВНОСТИ У ВАЗДУШНОМ ПРОСТОРУ	
Назив субјекта:	
Адреса:	
Телефон:	
Факс:	
Имејл:	
ПОДАЦИ О ВРСТИ АКТИВНОСТИ	
Појаснити која врста активности ће се обављати у ваздушном простору	
ГРАНИЦЕ СТРУКТУРЕ У ВАЗДУШНОМ ПРОСТОРУ	
Навести патералне границе структуре у ваздушном простору (WGS 84)	
Навести вертикалне границе структуре у ваздушном простору	
ПОДАЦИ О ПЛАНИРАНОМ ВРЕМЕНУ ОБАВЉАЊА АКТИВНОСТИ У ВАЗДУШНОМ ПРОСТОРУ	
Појаснити периодичност и навести планирано вријеме обављања активности у ваздушном простору	
НАПОМЕНА:	
ПОТПИС:	

¹ Подносилац захтјева уз попуњен образац прилаже:

- Пројекту ризика, израђену на начин прописан Улутством за израду процјене ризика,
- Доказ о уплати административне таксе за захтјев и рјешење у износу од 5,00 и 15,00 КМ, у складу са инструкцијом ВHDCA која је објављена на службеној веб страници ВHDCA

УПУТСТВО ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЈЕНЕ РИЗИКА

1 ПРОЦЈЕНА РИЗИКА

Подносилац захтјева процјену ризика заједно са предложеним ублажавањем ризика израђује у складу са захтјевима утврђеним у Правилнику о систему управљања безбједношћу ваздушне пловидбе и ICAO стандардима утврђеним у ICAO документу 9859 (Safety Management Manual - SMM).

2 САДРЖАЈ ПРОЦЈЕНЕ РИЗИКА

Аналізу и процјену утицаја захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево, укључујући и процјену безбједности којом се врши идентификација опасности и процјену и смањења ризика, као и координацију са подносиоцем захтјева, координацију са BHANSA-ом, координацију са заинтересованим ATS јединицама и другим субјектима спроводи BHDCA (Одсјек за ваздухопловну навигацију).

2.1 Подаци о подносиоцу захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево

- Име и презиме подносиоца захтјева;
- Контакт подаци подносиоца захтјева (адреса, број телефона, број факса, имејл и сл.);
- Подаци о правном субјекту који ће обављати активности у структури у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора;
- Да ли подносилац захтјева или правни субјект који ће обављати активности у структури у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора посједује одобрења потребна за обављање активности издата од надлежних институција.

Овлаштени оригинатори за објаву статичких података у AIP БиХ су:

- ENP 5.1 - Комитет за управљање ваздушним простором БиХ;
- ENP 5.2 - Комитет за управљање ваздушним простором БиХ;
- ENP 5.5 - Комитет за управљање ваздушним простором БиХ.

У случају да се успоставља P, R, D или зона у којој се спроводе ваздухопловне спортске и рекреативне активности, кориснику ваздушног простора или правном субјекту којег он представља мора бити додијељено овлашћење оригинатора динамичких података у сврху објаве динамичких података односно NOTAM порука и/или координације са Јединицом за управљање ваздушним простором (AMC) у вези објаве времена активности зоне у Националном плану употребе ваздушног простора (NAUP/NUUP).

Овлашћени оригинатори динамичких података за P, R, D или зоне у којима се спроводе ваздухопловне спортске и рекреативне активности су подносилац захтјева или правни субјект којег он представља.

Овлашћени оригинатор динамичких података за TRA и TSA је Јединица за управљање ваздушним простором (AMC).

Објаву националног плана употребе ваздушног простора (NAUP/NUUP) врши Јединица за управљање ваздушним простором (AMC).

2.2 Врста/е активности које ће се обављати у структури у ваздушном простору која је/које су предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево

Листа активности за које се издају ваздухопловна упозорења (Navigation Warning):

- Air Display;
- Aerobatics;
- Captive balloons or kite;
- Demolition of explosive;
- Exercises;
- Air refuelling;
- Glider flying;
- Blasting;
- Banner/Target Towing;
- Ascent of free balloon;
- Missile, gun or rocket firing;
- PJE, paragliding or hang gliding;
- Radioactive materials or toxic chemicals;
- Burning or blowing gas;

- Mass movement of aircraft;
- Unmanned aircraft;
- Formation flight;
- Significant volcanic activity;
- Model flying.

2.3 Периодичност обављања активности

Предложити колико често се планирају обављати активности у структури у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора (дневно, мјесечно, годишње).

Утврдити примјенљиве рокове за најаву активности („Published Hours“, „Planned Hours“, „Real Time Activation“) који ће бити објављени у AIP-у БиХ.

„Published Hours“ представља најдужи временски период у току дана у коме предметна структура може бити активна. Уколико је у AIP-у БиХ наведен само „Published Hours“, структура је неуправљива и подразумијева се да је увијек активна у наведеном временском периоду. У Националном плану употребе ваздушног простора (NAAUP/NUUP) ће се наводити активација на основу „Published Hours“ објављеног у AIP-у БиХ. Оригинатор овакве структуре је корисник ваздушног простора. Приликом анализе ефикасности, трајање резервације и трајање активације је увијек једнако. У AIP-у БиХ се објављује тачан временски период активације предметне структуре.

„Planned Hours“ представља временски период у току дана у коме предметна структура може бити активна, а тачан временски период активације се објављује издавањем NOTAM-а седам (7) дана унапријед. Уколико је у AIP-у БиХ наведен само „Planned Hours“, структура је неуправљива и подразумијева се да је увијек активна у временском периоду који је најављен у NOTAM-у. У Националном плану употребе ваздушног простора (NAAUP/NUUP) ће се наводити активација на основу података објављених у NOTAM-у. Оригинатор овакве структуре је корисник ваздушног простора. Приликом анализе ефикасности, трајање резервације и трајање активације је увијек једнако. У AIP-у БиХ се наводи да ће предметна структура бити активирана објавом NOTAM-а седам (7) дана унапријед.

„Real Time Activation“ представља временски период у току дана у коме је предметна структура стварно активна, а тачан временски период активације се објављује у Националном плану употребе ваздушног простора (NAUP/NUUP) један (1) дан унапријед. У AIP-у БиХ се наводи да ће предметна структура бити активирана објавом у Националном плану употребе ваздушног простора (NAUP/NUUP). Оригинатори динамичких ваздухоловних података о структурама ваздушног простора за које је дефинисана објава „Real Time Activation“ путем Националног плана употребе ваздушног простора (NAUP/NUUP) су обавезни координисати стварно вријеме активације структуре ваздушног простора са Јединицом за управљање ваздушним простором (AMC).

За P, R, D и зоне у којима се спроводе ваздухопловне спортске и рекреативне активности, у AIP-у БиХ се обавезно објављују „Published Time“ или „Planned Time“, а може се дефинисати и „Real Time Activation“.

За TRA и TSA у AIP-у БиХ се уобичајено објављује комбинација сва три параметра, с тим да се обавезно наводи да ће „Real Time Activation“ бити објављен кроз Национални план употребе ваздушног простора (NAUP/NUUP).

2.4 Положај структуре која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево

Предложити вертикалне и хоризонталне границе структуре у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора ради анализе положаја структуре у односу на друге структуре у ваздушном простору.

Идентификовати са којим се структурама у ваздушном простору преклапа структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора.

Уколико се утврди да се предметна структура преклапа са P, R, D или зонама у којима се одвијају ваздухопловне спортске и рекреативне активности потребно је утврдити да ли је могуће успоставити процедуре координације између корисника.

Уколико се предметна структура преклапа са простором надлежности неке од ATS јединица, дефинисати услове летења и могућност успостављања процедура координације између ATS јединица и корисника структура ваздушног простора.

Идентификовати ATS јединице које пружају услуге у структурама уколико се структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора преклапа са структурама које су у простору надлежности ATS јединица. Уколико постоји преклапање са простором надлежности ATS јединица, потребно је утврдити утицај на одвијање ваздушног саобраћаја.

Процијенити утицај структуре у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора на проток саобраћаја.

Уколико се структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора преклапа са неком од објављених рута утврдити да ли је потребно увести CDR или друга ограничења на рутама у периоду активације структуре, те идентификовати врсте ограничења и субјекте с којима је та ограничења потребно координисати.

Узимајући у обзир класу ваздушног простора, структуре са којима се иста преклапа, ниво координације и остале значајне факторе процијенити утицај структуре у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора на проток ваздушног саобраћаја.

Утврдити да ли је неопходно увести ATFM мјере у циљу обезбијеђења задовољавајућег нивоа саобраћаја и одржавања задовољавајућег нивоа безбједности (BHDCA у консултацијама са BHANSA-ом одлучује о овоме).

Утврдити у којој класи ваздушног простора се налази структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора.

Класа ваздушног простора одређује ниво доступних информација о употреби ваздушног простора које ће дефинисати услове обављања активности (нпр. уколико се ради о класи

Е ваздушног простора није могуће успоставити задовољавајући ниво координације потребне за размјену информација између ATS јединице која пружа услуге у структури у ваздушног простора који је Е класе и корисника структуре у ваздушном простору која је предмет захтјева за измјену организације и структуре у ваздушном простору који би омогућио да та предметна структура буде TRA зона).

P, R, D или зоне у којима се обављају ваздухопловне спортске и рекреативне активности могу се успоставити у свим класама ваздушног простора.

TRA и TSA могу се успоставити у A, B, C, D класама ваздушног простора.

2.5 Доступни ниво информација о активностима у дијелу ваздушног простора у коме се успоставља структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора у FIR Сарајево

Утврдити да ли постоји радарско покривање у дијелу ваздушног простора у коме се успоставља структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора.

Утврдити да ли је обавезно попуњавање планова лета у дијелу ваздушног простора у коме се успоставља структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора.

Утврдити могућност успостављања и одржавања двостране радио везе.

Утврдити који захтјеви из Наредбе о правилима летења ваздухоплова важе у захтијеваној структури ваздушног простора у односу на класу ваздушног простора, потребни ниво координације и врсту структуре у ваздушном простору.

Утврдити да ли се корисници ваздушног простора на неки други начин обавјештавају о активностима и летовима у дијелу ваздушног простора у коме се успоставља структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора.

У зависности од нивоа и поузданости информација о активностима у ваздушном простору, структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора може бити R, D, TRA или зона у којој се обављају ваздухопловне спортске рекреативне активности. Уколико је ниво информација о активностима у ваздушном простору низак или информације нису поуздане, структура која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора може бити P или TRA.

2.6 Норме раздвајања

У односу на захтјеве из Наредбе о правилима летења ваздухоплова и Правилника у услугама у ваздушном саобраћају утврдити норме раздвајања од структуре у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре ваздушног простора. У простору надлежности ATS јединице које пружају радарске ATS услуге минималне норме су 5 NM хоризонтално, односно 1000 ft вертикално, у односу на границе структуре у ваздушном простору која је предмет захтјева за промјену организације и структуре у ваздушном простору.